

بررسی تأثیر بهسازی روستاهای هدف گردشگری بر توسعه پایدار گردشگری روستایی (مطالعه موردی: روستای آبشار بیشه خرم آباد)

غلامرضا ابراهیمی*

استادیار گروه معماری واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی، ملایر، ایران

چکیده

بافت کالبدی روستاهای ایران، دارای الگوهای بصری و زیبا شناختی بوده و در این میان، بافت کالبدی برخی از روستاهای کشور به دلیل برخورداری از ویژگی‌های خاص معماری، تاریخی و فرهنگی به عنوان میراثی ارزشمند و به جای مانده از نیاکان ما به شمار می‌رود، می‌تواند محیطی مطلوب و جذاب برای روستاییان، با جذب بیشتر گردشگران به رونق و توسعه صنعت گردشگری در این روستاها کمک فراوانی بنماید. لذا هدف از این مقاله نیز بررسی تأثیر بهسازی بافت‌های با ارزش روستایی در توسعه پایدار صنعت گردشگری، شناخت محدودیت‌ها و پتانسیل‌های گردشگری منطقه در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و کالبدی و زیست محیطی و ارائه راهکارهایی برای توسعه صنعت گردشگری در روستاهای مورد مطالعه می‌باشد. نوع تحقیق کاربردی و روش تبیین و بررسی آن توصیفی-تحلیلی و پیمایشی بوده است. برای گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی استفاده شده است. مطالعات میدانی، از طریق طراحی و تکمیل پرسشنامه از دو گروه نمونه از روستائیان (۱۸۶ نفر) و گردشگران (۱۲۰ نفر) روستای آبشار بیشه که به طور تصادفی انتخاب شده‌اند صورت گرفته است. نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن است که بهسازی بافت با ارزش روستایی نقش مؤثری در توسعه پایدار صنعت گردشگری در روستای مورد نظر داشته ولی جهت رسیدن به اهداف مورد نیاز می‌بایستی توجه ویژه در سایر بخش‌ها نظیر اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی و زیست محیطی انجام گیرد.

واژه های کلیدی: روستا، بهسازی بافت با ارزش روستایی، توسعه پایدار، گردشگری روستایی

مقدمه

روستا به عنوان پهنه‌ای جغرافیایی و واحد برنامه‌ریزی است که معیشت اکثر سکنه آن از داد و ستد متقابل بین عوامل تجدیدپذیر طبیعی و رفتار انسان حاصل می‌شود و سکونتگاه‌های کوچک و بزرگ همگن واقع در آن پهنه، هر یک نام و نقشی جداگانه داشته، جای مشخص و نقش تکامل دهنده خاص خود را در مجموعه روستا دارا می‌باشند. (حسینی ابری، ۱۳۸۳: ۱۱). بافت روستایی به دلیل پیوندهای گسترده با بستر طبیعی و تاریخی دارای ارزش‌های تاریخی، فرهنگی، طبیعی و معمارانه می‌باشد و حفظ و نگهداری از آن دارای اهمیت قابل توجهی است (حناچی و کو ششگران، ۱۳۹۰: ۲۸۳). این در حالی است که در گذشته به دلایل مختلفی کالبد روستاهای دارای بافت باارزش به مرور زمان دچار آسیب شده و از این رو انجام اقدامات مناسب برای بهسازی و حفظ ذخائر کالبدی و ثروت‌های فرهنگی این روستاها با نفوذ و هجوم تکنولوژی، فرهنگ و سیمای شهری و همزمان با آن، تنزل ارزش‌های فرهنگی و بومی نرده ساکنان روستا، روز به روز بیش از پیش مخدوم و مصدوم می‌شوند که باید ضمن حفظ ارزش‌های خاص خود، توسعه و تحول مناسب با زمان خود داشته باشد (حناچی و حدادعادل، ۱۳۸۹: ۲۸۷). از آن جهت یک بافت، با ارزش محسوب می‌شود که بین اجزای اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و فیزیکی ساختار آن هماهنگی برقرار باشد (Alalhesabi, ۲۰۰۶: ۸۸). بهسازی بافت با ارزش روستایی شامل بازسازی، ساخت و ساز فیزیکی تمام عوامل مؤثر بر زندگی روستاییان که بازتابی از سلطه فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در زمان و مکان خاص است، می‌باشد (habibi, ۲۰۰۱: ۳). در این راستا لازم به ذکر است که بهسازی فرآیندی است که طی آن می‌توان به بهبود وضعیت فضا، مجموعه و بنای نه چندان مطلوب موجود پرداخت و با تغییر عملکرد در معاصر سازی، سازمان فضایی مطلوب را ایجاد کرد (جام کسری، ۱۳۸۹: ۲۳۷). هدف بهسازی، تجدید حیات و به روز کردن سازمان فضایی - کالبدی بافت روستایی مطابق با نیازهای امروزی است. بر این اساس، بهسازی بافت‌های با ارزش روستایی بخصوص در روستاهایی که دارای قابلیت گردشگری و برخوردار از پتانسیل و جاذبه‌های منحصر به فرد گردشگری می‌باشند، دارای اهمیت دو چندان می‌باشد؛ چرا که ضمن فراهم آوردن موجبات توسعه کالبدی - فضایی اینگونه روستا به توسعه صنعت گردشگری در آنها کمک می‌نماید. در این میان لازم به ذکر است که امروزه گردشگری پس از صنایع نفت و خودرو سازی، به عنوان پویاترین صنعت از نظر تحرک و ایجاد فرضیه‌های اشتغال توانسته است.

تغییرات شگرفی را در فضای زندگی و چشم‌اندازهای مختلف ایجاد کند (نوروزی، ۱۳۸۹: ۲۳). لذا توجه به گردشگری به عنوان صنعتی درآمدزا و ارز آور به منظور پایان دادن به تراژدی اقتصاد تک محصولی اولین قدم در جهت توسعه پایدار کشور محسوب می‌شود. در این راستا گردشگری روستایی نیز جزئی از صنعت گردشگری به حساب می‌آید که با برنامه‌ریزی اصولی و مناسب، می‌تواند نقش مؤثری در توسعه مناطق روستایی و در نتیجه توسعه ملی ایفا نماید. چراکه گردشگری روستایی در معنای کلاسیک نوعی از فعالیت‌های توریستی است که در آمد اضافی را برای آنها می‌آورد که شغل اصلی کشاورزی و صنعت

دارند، فراهم می‌آورد. گردشگری روستایی عرضه مشخص و متعدد خدماتی است که به صورت گسترده در روستا جهت گردشگران ارائه می‌گردد، این فعالیت‌ها شامل پیاده‌روی، ماجراجویی، اسب سواری، ماهیگیری، فستیوال‌ها و جشنواره‌ها و تماشای حیات وحش است (۲۰۰۹: ۱: Rural tourism action plan). در این راستا مسئله‌ای که امروزه کشور ما با آن روبروست، ضرورت گسترش دامنه برنامه‌ریزی توسعه در روستاهاست که بتواند از یک طرف در مقیاس کلان اهداف برنامه‌های منطقه‌ای را دنبال کند و از سوی دیگر بتواند در مقیاس خود نسبت به امکانات توسعه روستا و یا هر منطقه روستایی کمک نماید. بدین منظور، فعالیت بهسازی روستاها نیز در ایران با این ایده که می‌تواند کمک مؤثری در حل مشکلات و نابسامانی‌های روستا داشته باشد، بیش از دو دهه است که در روستاهای کشور در حال اجرا است. با توجه به قوانین برنامه‌های توسعه کشور در دهه اخیر و نگاه ویژه‌ای که بخصوص از برنامه سوم توسعه به روستاهای با ارزش شده و با توجه به اهمیت موضوع و گستردگی آن که تا به امروز نیز از اهمیت آن کاسته نشده است ضرورت توجه به بهسازی بافت‌های با ارزش روستایی و تأثیر آن بر رونق صنعت گردشگری روستایی مطرح می‌شود (حناچی و حداد عادل، ۱۳۸۹: ۲۸۷). استان لرستان با برخورداری از جاذبه‌های طبیعی و تاریخی فراوان که بسیاری از آنها در کانون‌های روستایی قرار گرفته‌اند، یکی از قطب‌های گردشگری ایران به حساب می‌آید. در بین روستاهای استان، روستای آبشار بیشه از جمله روستاهایی هستند که با توجه به معماری بومی و بناهای تاریخی متنوع از روستاهای منحصر به فرد ایران محسوب می‌شوند که به دلیل برخورداری از بافت و معماری با ارزش، استفاده از مصالح بومی، هماهنگی با شرایط محیطی و استقرار در بافت و ساخت و ساز مسکن، قرارگیری در بستر طبیعی و برخورداری از چشم‌اندازهای طبیعی و جاذبه‌های گردشگری و... مورد توجه گردشگران بسیاری قرار دارد، اما تاکنون برنامه‌ریزی عملیاتی مؤثر درباره شناخت و راه‌های گسترش گردشگری در آنها صورت نگرفته و عملیاتی نظیر سنگ فرش خیابانها و معابر روستا و همچنین ایجاد زیرساخت‌هایی نظیر اصلاح جاده ارتباطی و همچنین احداث کمپ و سرویس بهداشتی از فعالیت‌هایی بوده است که در چند سال اخیر در سطح روستا انجام شده است. روش تحقیق در این مطالعه توصیفی و همبستگی است، بخشی از داده‌های تحقیق از طریق مطالعات میدانی و با ابزار پرسشنامه و مصاحبه و بخشی دیگر از داده‌های مورد نیاز مانند چارچوب نظری - مفهومی پژوهش، اسناد و مدارک و سرشماری‌ها از طریق روش کتابخانه‌ای بدست آمده است. جامعه آماری در این تحقیق شامل روستای آبشار بیشه بوده که بر اساس فرمول کوکران با جمعیت ۹۸۹ خانوار مورد مطالعه قرار می‌گیرد. جهت برآورد حجم نمونه از روش نمونه‌گیری شارپ کوکران با سطح اطمینان ۹۵٪ و احتمال خطای ۵/۶٪ به صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است. بر این اساس برای ارزیابی آثار توسعه‌ی گردشگری بر روستای آبشار بیشه، تعداد ۱۸۶ نفر از روستاییان و ۱۲۰ نفر از گردشگران مورد پرسشگری قرار گرفته‌اند. پس از جمع‌آوری اطلاعات و پردازش آن‌ها در محیط‌های نرم‌افزاری SPSS, ArcGIS و... به تحلیل داده‌ها و تبیین موضوع مورد مطالعه پرداخته شد.

پیشینه پژوهش

پیشینه ادبیات تحقیق معرفی مجموعه‌ای از مطالعات و تحقیقات انجام شده و قابل دسترس در حوزه تحقیق است. لذا هر چند تا زمان انجام این تحقیق، کار پژوهشی قابل ملاحظه‌ای، در زمینه موضوع تحقیق در مناطق مورد مطالعه مشاهده نگردید، اما در بررسی‌های انجام گرفته موارد زیر قابل توجه است. در مقاله‌ای که توسط رضا علی مواد افشاری (۱۳۹۱) تحت عنوان "کندوکاوی در توسعه گردشگری روستایی با بهره‌گیری از بافت‌های با ارزش روستا، مطالعه موردی روستای ملهمدره - شهرستان اسد آباد" صورت گرفته اشاره شده است که احیا و نوسازی روستایی سبب تقویت نقش گردشگری روستایی می‌گردد و در صورتی که گردشگری روستایی به نحوی مناسب برنامه‌ریزی و مدیریت شود، می‌تواند خالق یا محرک یک فرآیند توسعه یافته برای حصول به پایداری توسعه در نواحی روستایی و صنعت گردشگری باشد. در این پژوهش از روش توصیفی - تحلیلی استفاده شده است. در مقاله‌ای که حامد نوری نژاد (۱۳۸۹) با عنوان "حفاظت و باززنده سازی بناها و بافت‌های با ارزش روستایی انجام داد نویسنده اشاره می‌کند ساکنان روستا به عنوان پلی بین رشد اقتصادی و توانمندی‌های روستا و حفاظت و بهسازی بناها و بافت‌های با ارزش و مکان‌های میراثی می‌باشند. رویکرد این مقاله حفاظت از بناها و بافت‌های با ارزش روستایی است که برای احیا و توسعه پایدار نگاهی به جذب گردشگر متناسب با توانمندی‌های بالقوه در ارتباط میان مکان‌های میراثی دارد. همچنین نویسنده معتقد است اجرای طرح‌های حفاظتی، باز زنده سازی، بهسازی و حتی نوسازی با احترام به کالبد بافت با ارزش روستا جهت ارتباط بهتر مکانی و توسعه صنعت گردشگری ضروری به نظر می‌رسد. پیروز حناچی و علی اکبر کوششگران (۱۳۹۰) در بخشی از کتاب حفاظت و توسعه در بافت‌های با ارزش روستایی به ارائه مطالب ارزشمندی در خصوص راهبردها و سیاست‌های برنامه‌ریزی و مداخله در بافت‌های با ارزش روستایی پرداخته و همچنین به نقد و بررسی چالش‌ها و نارسایی‌های سیاست‌های اتخاذ شده در این راستا به ویژه راهبردهای اجرایی در سال‌های اخیر پرداخته و در ادامه به بیان نکاتی در خصوص مداخله در روستاها به صورت عام و ساختار بافت با ارزش روستایی اشاره کرده اند. خسرو موحد (۱۳۸۹) در مقاله‌ای تحت عنوان "بررسی تأثیر کالبدی اجرای طرح‌های بهسازی در مناطق روستایی شهرستان شیراز" به مقایسه تغییراتی که در روستاها از لحاظ ریخت شناسی معابر و سیمای روستا با اجرای طرح‌های بهسازی دچار آن شده‌اند با روستاهایی که در آنها بهسازی صورت نگرفته پرداخته است. مقاله بررسی نقش آبشار بیشه در توسعه گردشگری روستای بیشه مشخصات نویسندگان احسان نصیری - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا برنامه‌ریزی گردشگری، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، حجت مهکویی - گروه جغرافیای سیاسی، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، در سال ۱۳۹۶ در محل پنجمین کنفرانس علمی پژوهشی افق‌های نوین در علوم جغرافیا و برنامه‌ریزی معماری و شهرسازی ایران به چاپ رسیده است. مهدی کرمی دهکردی و همکاران (۱۳۹۱) مقاله‌ای تحت عنوان "تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه روستائیان استان چهار محال و بختیاری" انجام داده‌اند که این

پژوهش به روش توصیفی پیمایشی در روستاهای هدف گردشگری در استان چهارمحال و بختیاری صورت گرفته است. نتایج پژوهش نشان داد که هفت عامل برنامه‌ریزی دولتی، مشارکت فرهنگی - اجتماعی، اقتصادی، بهداشتی و محیط زیست، امنیت و آرامش، و تبلیغات و سودمندی در مجموع ۷۲/۰۴ درصد واریانس عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در استان چهارمحال و بختیاری را تبیین کردند.

مبانی نظری

روستا کهن‌ترین شکل سکونتگاه‌های بشری است و نوعی سکونتگاه انسانی است که در آن گروهی از افراد ساکن شده‌اند که فعالیت اصلی آنان کشاورزی است و در ارتباط متقابل با محیط طبیعی قرار دارند (جمعه پور، ۱۳۸۵: ۱). در این میان برخورداری بافت و معماری روستایی از زیبایی‌های اکولوژیکی، استفاده از مصالح بومی، هماهنگی با شرایط محیطی در استقرار بافت و ساخت و ساز مسکن، قرار گرفتن روستاها در بستر طبیعی و برخورداری از مناظر و چشم‌اندازهای طبیعی از مهمترین امتیازهای روستاها محسوب می‌شود. این خاصیت‌های محلی و جاذبه‌های سنتی در طبیعت زیبای مناطق روستایی، زمینه مورد علاقه بسیاری از گردشگران داخلی و خارجی محسوب می‌شود. امروزه به دلیل فشار روحی و روانی محیط‌های شهری و ماشینی شدن زندگی غالب مردم جهان، ساکنین این محیط‌ها وادار به خروج از شهرها و پیوستن به دامن طبیعت و محیط‌های بکر و طبیعی و سفر به روستاها می‌شوند. در این راستا، بافت روستایی به دلیل پیوندهای گسترده با بستر طبیعی و تاریخی دارای ارزش‌های تاریخی، فرهنگی، طبیعی و معمارانه می‌باشد، ضمن اینکه به عنوان جزئی از میراث زنده بشری و سرمایه ملی و هویت تاریخی - فرهنگی سرزمین، حفظ و نگهداری از آنها دارای اهمیت قابل توجهی است (حناچی و کوششگران، ۱۳۹۰، ۲۸۳). از آن جهت یک بافت، با ارزش محسوب می‌شود که بین اجزای اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و فیزیکی ساختار آن هماهنگی برقرار باشد. بهسازی بافت با ارزش روستایی شامل بازسازی، ساخت‌وساز فیزیکی تمام عوامل مؤثر بر زندگی روستاییان که بازتابی از سلطه فرهنگی اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در زمان و مکان خاص است، می‌باشد. طرح بهسازی بافت با ارزش روستایی یکی از طرح‌هایی است که برای بهسازی روستاها در کشور تهیه و اجرا می‌شود که زیر مجموعه طرح هادی روستایی محسوب می‌شود. در صورتی که در یک روستا بافت با ارزش وجود داشته باشد، در طرح‌های هادی (طرح فرادست) این بافت شناسایی شده و محدوده آن در بافت روستا تعیین می‌گردد. پس از تهیه طرح هادی، طرح ساماندهی بافت با ارزش تهیه می‌شود. بنابراین این طرح خاص روستاهای دارای بافت با ارزش تاریخی و فرهنگی است. بطور کلی این طرح نقش تفصیلی را دارد که در محدوده بافت با ارزش روستا تهیه و اجرا می‌شود. طرح بهسازی بافت با ارزش روستایی طرحی است که با شناسایی و ارتقای فضاهای با ارزش روستایی، توسعه کالبدی فضایی روستا را از طریق حفاظت و احیای ارزش‌های فرهنگی، تاریخی و معماری آن به شیوه‌های مناسب و بهینه پیگیری می‌نماید. در این طرح تلاش می‌شود تا ضمن شناخت بافت و فضاهای با ارزش روستایی با انجام تحلیل، برنامه‌ریزی، طراحی و

اجرا، آنها را حفظ و ارتقا بخشیده و در نهایت زمینه‌های توسعه کالبدی این قبیل روستاها را فراهم آورد. طراحی فیزیکی بخش مهمی از بهسازی بافت با ارزش روستایی است و در ایران نیز این پروژه در سیاستهای دولتی، محدود به برنامه‌ریزی فیزیکی است. بهسازی بافت با ارزش عبارت است از فرایندهای منظم از شناخت، تحلیل، برنامه‌ریزی، طراحی، تصمیم‌گیری و اجرا که می‌کوشد با شناسایی و ارتقای فضاهای با ارزش روستایی به توسعه کالبد فضایی روستا سمت و سو دهد (حناچی و کوششگران، ۱۳۹۰). بنابراین، بهسازی فرایندی است که طی آن می‌توان به بهبود وضعیت فضا، مجموعه و بنای نه چندان مطلوب موجود پرداخت و با تغییر عملکرد و معاصر سازی، سازمان فضایی مطلوبی را ایجاد کرد. در حالت کلی، فرایند بهسازی را می‌توان به جدول شماره ۱ به نمایش گذاشت.

در این جا ذکر این نکته قابل اهمیت است که تداوم و پایداری توسعه و بهسازی، مستلزم پرهیز از حرکت‌ها و فعالیت‌های مقطعی و پراکنده و رعایت سلسله مراتب برنامه‌ریزی و طراحی است بافت تاریخی باید دارای برنامه‌ها و طرح‌های راهبرد خاص هماهنگ با ماهیت و روح خود باشد (نریمانی، ۱۳۷۹: ۷۱).

جدول شماره ۱: معانی، اهداف و اصول بهسازی بافت

زمان اقدام	اصول	هدف	معنای مفهومی	معنای لغوی	توضیح
	• بود بخش بودن عملکردهای	• حفاظت و معاصر سازی.	• سلسله اقداماتی که برای حفظ و		Rehabilitation
	پیشنهاد شده.	• حفاظت، مرمت و احیای	بهبود کالبد صورت پذیرد.		
	• تغییر عملکرد، مشروط بر	ویژگی‌های زیبایی شناختی برای	• اقداماتی به منظور ایجاد تغییرات در		
کوتاه مدت	بافت، مجموعه و بنای کهن.	افزایش کیفیت‌های بصری و	کالبد به گونه‌ای که بتوان آن را بنا	تعمیر	
	• حفظ و ارتقای ارزش‌های	فضایی.	کاربری‌های جدید سازگار کرد.		
	اجتماعی.	• حفظ و افزایش ارزش‌های	• اقداماتی که برای رفع فرسودگی		
		کهن	نسبی فضا از لحاظ عملکردی تحقق		
			پذیرد.		

منبع: حبیبی و مقصدی، ۱۳۸۶: ۲۵

فرایند توسعه و روند تغییرات بافت‌های تاریخی غالباً با دو رویکرد عمده حفاظت و نگهداری از بافت و عناصر ارزشمند آن از یک سو و تفکر نوسازی و بازسازی توأم با مداخلات مستقیم و مقیاس کلان در این محدوده‌ها از سوی دیگر مواجه بوده است. اگر چه رویکرد به نوسازی عمدتاً با پشتوانه‌های سیاسی و اقتصادی نسبت به حفاظت و نگهداری از میراث فرهنگی در اولویت و برتری قرار داشته است؛ ولیکن از آنجا که برخی از رویکردهای مبتنی بر توسعه، ثروت‌های فرهنگی و میراث ملی را تضعیف می‌نمایند و بعضی دیگر از رویکردهای مبتنی بر حفاظت، توسعه بافت‌های با ارزش را محدود می‌سازند، لذا چالش میان توسعه و حفاظت همواره به عنوان یکی از موضوعات بحث برانگیز معماری و شهر سازی ایران و جهان بوده است. مطالعه نظریات و تجارب ملی و جهانی در مواجهه با آثار فرهنگی حاکی از روند تحولات، تغییرات و نوآوری‌های بسیاری است. در این راستا کنگره‌های متعددی تشکیل، منشورهای مختلفی تصویب و واژگان جدیدی در این حوزه وضع گردید و کشورهای عضو یونسکو در سال ۱۹۷۲ در خصوص حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان، کنوانسیون میراث جهانی را تصویب کردند. منشورها،

قوانین و توافقات انجام گرفته سیر تکاملی را از توجه صرف به تک بناها تا بافت پیرامونی در بر گیرنده تک بناها^۱ و مجموعه‌ها طی کرده‌اند. در منشور آمستردام^۲ ثروت‌های معمارانه، نه تنها شامل تک بناهای با ارزش استثنایی و فضاهایی که آنها را فرا می‌گیرد؛ بلکه مجموعه‌های معماری و بافت‌های شهری و روستایی دارای جذابیت و ارزش تاریخی یا فرهنگی را نیز در بر می‌گیرد. اگر چه نظریات مختلفی برای مداخله در بافت‌های باارزش وجود دارد ولی اغلب آنها با بهره‌گیری از تجارت جهانی و سوابق موضوع در بافت‌های شهری شکل گرفته‌اند (فلامکی، ۲۴۷: ۱۳۸۰). در ایران نیز با وجود مطالعات متعدد پژوهشی و دانشگاهی در خصوص برخی روستاهای تاریخی کشور، توجه به حفاظت از چنین بافت‌های ارزشمند تاریخی در طرح‌ها و برنامه‌های روستایی سابقه چندانی ندارد. لذا به منظور مداخله در بافت‌های روستایی که به دلیل ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی وضعیتی متفاوت از بافت‌های شهری دارند، علاوه بر بومی کردن این نظریات و تطبیق و اصلاح آنها با روستا و روستاییان ضرورتی انکارناپذیر است.

از طرف دیگر، در گردشگری روستایی منابع فرهنگی، طبیعی و تاریخی نواحی روستا به عنوان کالای فرهنگی گردشگری قابل عرضه‌اند. البته بسیاری از مطالعات تاریخی و حتی مکاشفات باستان‌شناسی ریشه در اطلاعات برخی از سفرنامه‌ها دارد لذا جذب گردشگر و جهانگرد می‌تواند موجب شناساندن ویژگی‌های بومی و محلی به آیندگان گردد. حال گردشگر به کسی گفته می‌شود که به منظوری غیر از کار و کسب و درآمد، برای مدتی بیش از یک شب یا کمتر از یک سال به سرزمینی جز محیط متعارف خود پای می‌گذارد و در آن اقامت می‌گزیند. البته گردشگر بومی و منطقه‌ای دارای تعاریف دیگری می‌باشد. گردشگری (توریسم) شامل کلیه فعالیت‌هایی است که گردشگران در هنگام سفر انجام می‌دهند و شامل برنامه‌ریزی برای سفر و جا به جایی میان مبدأ و مقصد و نظایر آن می‌باشد. در هر صورت گردشگری علاوه بر آثار مثبت دارای آثار منفی نیز می‌باشد. گردشگری روستایی موجب رشد اقتصادی، ایجاد تنوع و ثبات در اشتغال، پویایی تجارت و صنایع، گسترش فرصت‌هایی برای رشد درآمد به صورت فعالیت‌های چندگانه و ایجاد محصولات کشاورزی جدید می‌شود. به دلیل گسترش زندگی شهرنشین و ماشینی، بسیاری از مردم تمایل دارند به محیط آرام با زندگی سنتی سفر کنند و این نوع گردشگری شباهت زیادی به گردشگری بومی دارد. دیدن نحوه زندگی روستاییان هم از لحاظ چگونگی دامداری و کشاورزی و هم به جهت وجود زیبایی‌های مکانی و بناها و بافت‌های با ارزش مورد علاقه گردشگران می‌باشد. روستاهایی که با داشتن مناظر بکر و سنتی و معماری با ارزش بومی می‌توانند شهرت جهانی کسب نمایند که نظایر آن ماسوله در گیلان، ابیان در نطنز، و غیره می‌باشد. رابطه بین مکان‌های میراثی و با ارزش تاریخی و صنعت گردشگری رابطه پویایی است که هدف، انتقال ارزش‌های موجود به شیوه‌ای پایدار در روستا برای نسل‌های آینده است. ارزش این مکان‌ها بر پایه فرهنگ و هویت ساکنان و نیل به حفاظت و نگهداری از آنهاست. در طرح‌های توسعه گردشگری استفاده از محصولات محلی و

^۱ منشور آتن (۱۹۳۱)

^۲ منشور آمستردام (۱۹۷۵)

سبک‌های معماری سنتی، بومی و محلی در اولویت قرار دارند و حفظ مکان‌های میراثی در ارتباط با صنعت و توسعه گردشگری در این طرحها رکن اساسی به شمار می‌رود. قبل از آنکه مکان‌های میراثی به منظور گردشگری حمایت و توسعه یابند، ابتدا می‌بایست طرح‌های مدیریتی ارزش‌های طبیعی و فرهنگی آن مکان‌ها را برآورد کنند. این طرح‌ها نیازمند به اصلاح و بازبینی می‌باشند. در این طرح‌ها توجه به رضایت ساکنان و صنعت گردشگری را باید دخالت داد. در مکان‌های میراثی محترم شمردن قداست اماکن و سنت‌های مذهبی و بومی از سوی گردشگران بایستی با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و مشارکت شورای محلی روستا انجام گیرد. توجه ساکنان در خصوص تأثیرات صنعت توریسم باید در کنار بهسازی و باز زنده‌سازی بناها، بافت‌ها و مکان‌های میراثی و طبیعی روستا از طریق برگزاری کلاس‌های آموزشی و توجیهی و یا اطلاع‌رسانی مناسب با برنامه‌ریزی زمانی و روند حرکتی صورت گیرد. این موضوع موجب نگهداری و حفاظت و مراقبت بیش از پیش ساکنان از مکان‌های میراثی با ارزش روستا می‌گردد. ساماندهی صنایع دستی و توانمندی‌های روستا می‌تواند منافع اقتصادی برای ساکنان در بر داشته باشد و موجب جلوگیری از متروکه شدن یا تخریب این مکان‌ها شود و نقش مهمی در جذب گردشگر داشته باشد.

روش تحقیق:

نوع تحقیق کاربردی و روش تبیین و بررسی آن توصیفی-تحلیلی و پیمایشی بوده است. برای گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی استفاده شده است. مطالعات میدانی، از طریق طراحی و تکمیل پرسشنامه از دو گروه نمونه از روستائیان (۱۸۶ نفر) و گردشگران (۱۲۰ نفر) روستای آبشار بیشه که به طور تصادفی انتخاب شده‌اند صورت گرفته و با استفاده از آزمون خی دو و تحلیل واریانس به تجزیه و تحلیل اطلاعات پرداخته شده است.

معرفی اجمالی روستاهای مورد مطالعه

بررسی موقعیت

روستای ایستگاه بیشه از توابع شهرستان خرم‌آباد، بخش پاپی و دهستان سپیددشت در فاصله ۴۲ کیلومتری خرم‌آباد واقع است. بنابر مندرجات فرهنگ جغرافیایی آبادی‌های کشور، روستای ایستگاه بیشه از شمال به کوه ازگنه و از غرب به کوه چپک محدود شده و در موقعیت دره‌ای استقرار یافته است. ارتفاع آن از سطح دریا در حدود ۱۲۰۰ متر است.

جدول شماره ۲- موقعیت روستا در تقسیمات سیاسی

نام روستا	دهستان	بخش	شهرستان	استان	راه دسترسی			فاصله به کیلومتر			
					آسفالت	شوسه	خاکی	مرکز دهستان	مرکز بخش	مرکز شهرستان	نزدیکترین شهر
ایستگاه بیشه	سپیددشت	پاپی	خرم آباد	لرستان	---	---	---	۱۲	۱۲	۲۵	۱۲

مأخذ: مرکز آمار، سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ و مطالعات میدانی مشاور

موقعیت جغرافیایی :

روستای ایستگاه بیشه به لحاظ تقسیم‌بندی ژئومورفولوژی در موقعیت دره‌ای واقع شده که به جهت موقعیت خاص استقرار، باعث شکل‌گیری بافت روستا بصورت متراکم شده است. روستای ایستگاه بیشه به لحاظ موقعیت نسبی جنوب غربی به روستای ده سفید و از شمال به روستای پسیر و از شرق به روستای چشمه پریان و از جنوب به روستای سماقها محدود شده است این نحوه استقرار روستا و دسترسی به مسیرهای ارتباطی امکان توسعه روستا در زمانهای مختلف فراهم می‌کند.

عکس شماره ۱: موقعیت جغرافیایی و ارتباطی روستای بیشه در منطقه مأخذ: نگارنده

جاذبه‌های گردشگری روستا

روستای بیشه به دلیل موقعیت خاص قرارگیری در طبیعت دارای ویژگی‌های خاص و منحصر به فردی است که می‌توان به عنوان یک روستای هدف گردشگری به حساب آورد در ذیل ویژگی‌های عمده گردشگری روستا آورده می‌شود.

جاذبه‌های تاریخی

راه آهن و پل قدیمی، آبشار بیشه، رودخانه سزار، جنگل، بافت کالبدی ارگانیک روستایی، مناظر بکر و طبیعی از مهمترین جاذبه‌های گردشگری روستای بیشه می‌باشد.

راه آهن و پل قدیمی:

عبور ریل سراسری تهران اهواز از داخل روستا و استقرار ایستگاه در این روستا که در حدود ۸۰ سال پیش احداث شده خود به عنوان یک جاذبه تاریخی به حساب می‌آید. از طرف دیگر وجود پل زیبا که برای عبور ریل قطار بروی دره احداث شده از دیگر جاذبه دیگر گردشگری از روستا می‌باشد. بدون شک مهم‌ترین جاذبه موجود در روستا، آبشار موجود در این روستا می‌باشد. آبشار بیشه جزء یکی از زیباترین آبشارهای موجود در منطقه بوده و هر ساله افراد زیادی جهت مشاهده و تفرج به روستا مراجعه می‌کنند. وجود آب و هوای مناسب و سرسبزی اطراف آبشار و چشم انداز کوه‌های اطراف سالیانه پذیرای مهمانان و مسافران زیادی از مناطق مختلف کشور بوده و این منطقه دیدنی را به عنوان یکی از مناطق توریستی و گردشگری استان تبدیل نموده است. ارتفاع آبشار بیشه ۴۸ متر تا نقطه برخورد با زمین و ۱۰ متر نیز از آنجا تا وصل شدن به رودخانه سزار می‌باشد.

رودخانه سزار

این رودخانه در مجاورت روستا بوده و فضای دلنشین را برای گردشگران به وجود آورده است همچنین در اطراف این رودخانه گیاهان زیبائی وجود دارد.

جنگل

وجود جنگل زیبا و بکر در اطراف روستا از جاذبه‌های مهم دیگر می‌باشد پوشش گیاهی اطراف روستا درختان گردو، زالزالک و انجیر، بادام کوهی می‌باشد.

جدول شماره ۳: جاذبه‌های گردشگری روستا آبشار بیشه

عکس	پتانسیل گردشگری	عنوان جاذبه گردشگری
	پل دارای سابقه ۹۰ ساله-معماری زیبای منحصر به فرد-استحکام ساختاری پل	پل تاریخی راه آهن سراسری شمال به جنوب (پهلوی اول)

	<p>زیباترین آبشار خرم آباد-بلندترین آبشار به لحاظ ارتفاع در غرب کشور به ارتفاع ۴۸ متر-تلفیق فضای سبز با آبشار</p>	<p>آبشار بیشه</p>
	<p>رودخانه دایمی-امکان موج سواری و قایق رانی در رودخانه-وجود ماهی‌های سرد آبی در رودخانه</p>	<p>رودخانه سزار</p>
	<p>وجود جنگل با پوشش درختان بلوط - وجود پوشش گیاهی طبیعی در اطراف روستا</p>	<p>جنگل</p>
	<p>بافت کالبدی ارگانیک -هماهنگی بافت کالبدی با مناظر پیرامونی-وجود آب و روان بودن آن در کوچه‌ها و معابر روستا</p>	<p>بافت کالبدی</p>

بحث:

جهت تحلیل اثر بهسازی روستای هدف گردشگری آبشار بیشه در میزان توسعه پایدار از جهات اقتصادی و اجتماعی و کالبدی و زیست محیطی پرسشنامه‌های تهیه شده که به تفکیک در ذیل به آثار میزان تأثیرگذاری پرداخته می‌شود.

تحلیل آثار توسعه گردشگری بر اقتصاد روستا:

برای سنجش بررسی اثرات گردشگران بر اقتصاد جامعه روستایی از دیدگاه جامعه میزبان و میهمان در سطح روستای مورد مطالعه از شاخص‌های افزایش قیمت زمین، ایجاد اشتغال و افزایش درآمد، سرمایه گذاری بخش خصوصی و... استفاده شده است. چگونگی توزیع نسبی پاسخگویی به گزینه‌ها در جدول ۴ آمده است. با توجه به جدول زیر میانگین اقتصادی برابر با ۳/۶۶ است. همانگونه که

مشاهده گردید این میانگین در بازه ۱ تا ۱۰ تعریف شده است. با توجه به جدول ۴ ملاحظه می‌شود میانگین بعد اقتصادی از وضعیت متوسط به بالایی از لحاظ رتبه برخوردار باشد.

جدول ۴: بررسی آثار اقتصادی توسعه گردشگری در سطح روستا از نگاه جامعه میهمان و میزبان

ردیف	شاخص	درصد افراد پاسخگو					سطح معنی داری
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۱	افزایش قیمت زمین.	۱۰/۵	۱۲/۷	۲۱/۲	۲۷/۵	۲۸/۱	۰/۰۰۰
۲	تنوع بخشی به منابع درآمدی ساکنان منطقه.	۸/۲	۱۲/۱	۲۶/۵	۲۷/۵	۲۵/۸	۰/۰۰۰
۳	ایجاد فرصت‌های شغلی جدید.	۷/۸	۹/۸	۲۴/۲	۲۸/۱	۳۰/۱	۰/۰۰۰
۴	افزایش درآمد روستاییان.	۹/۲	۱۰/۱	۲۱/۶	۲۶/۵	۳۲/۷	۰/۰۰۰
۵	کاهش تولیدات کشاورزی.	۵/۲	۱۳/۷	۲۹/۷	۲۷/۵	۲۳/۹	۰/۰۰۰
۶	جذب بیشتر منابع مالی و بودجه‌های دولتی.	۶/۲	۷/۸	۲۴/۵	۲۹/۷	۳۱/۷	۰/۰۰۰
۷	توسعه بازارهای محلی.	۴/۹	۴/۶	۲۷/۱	۳۱	۳۲/۴	۰/۰۰۰
۸	گسترش مشاغل خدماتی.	۴/۶	۴/۲	۲۷/۸	۲۹/۱	۳۴/۳	۰/۰۰۰
۹	تغییر شیوه زندگی و معیشت مردم.	۴/۶	۵/۶	۲۸/۴	۲۹/۷	۳۱/۷	۰/۰۰۰
۱۰	ضرورت افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در روستا.	۷/۵	۹/۲	۲۳/۹	۲۹/۴	۳۰/۱	۰/۰۰۰
-	کل	-	-	-	-	-	۳/۶۶

مأخذ: نتایج تحقیق - نگارنده

تحلیل آثار توسعه گردشگری بر جامعه و فرهنگ روستا:

برای سنجش بررسی اثرات گردشگران بر فرهنگ جامعه روستایی از دیدگاه جامعه میزبان و میهمان در سطح روستای مورد مطالعه از شاخص‌های امنیت، رضایتمندی‌ها و تعاملات فرهنگی و غیره استفاده شده است که با گویه‌های جدول ۵ مورد سنجش قرار گرفته‌اند. چگونگی توزیع نسبی پاسخگویی به گویه‌ها در جدول ۵ آمده است و مشاهده گردید میانگین کل بعد فرهنگی برابر با ۳/۱۸ است که وضعیت متوسطی از لحاظ رتبه برخوردار است.

جدول ۵: مطالعه آثار اجتماعی و فرهنگی توسعه گردشگری در سطح روستا از نگاه جامعه میزبان و میزبان

ردیف	شاخص	درصد افراد پاسخگو					میانگین	سطح معنی داری
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد		
۱	تأمین امنیت مورد نیاز گردشگران در این روستا.	۱۰/۵	۱۲/۴	۲۶/۸	۲۴/۲	۲۶/۱	۳/۴۳	۰/۰۰۰
۲	شهرت بیشتر منطقه.	۱۵	۱۸/۶	۲۰/۳	۲۲/۵	۲۳/۵	۳/۲۱	۰/۱۳۷
۳	گسترش ناهنجاری‌های اجتماعی و فرهنگی.	۳۶/۳	۳۷/۶	۱۳/۱	۷/۲	۵/۹	۲/۰۹	۰/۰۰۰
۴	مصرف‌گرایی و الگوبرداری روستاییان از گردشگران.	۲۱/۶	۲۵/۲	۱۹	۱۵/۷	۱۸/۶	۲/۸۵	۰/۱۰۱
۵	کفایت اطلاع‌رسانی و راهنمایی گردشگران.	۶/۲	۶/۹	۲۶/۵	۳۰/۱	۳۰/۴	۳/۷۲	۰/۰۰۰
۶	رضایت از نحوه پذیرایی و کیفیت غذا در رستوران‌ها	۱۰/۱	۹/۵	۲۴/۵	۲۷/۵	۲۸/۴	۳/۵۵	۰/۰۰۰
۷	رضایت از نرخ کرایه و حمل و نقل	۱۹/۶	۱۹/۳	۲۸/۱	۱۶	۱۷	۲/۹۲	۰/۰۰۷
۸	بالا رفتن سطح آگاهی‌های فرهنگی ساکنین.	۷/۲	۵/۹	۲۸/۸	۲۶/۱	۳۲	۳/۷	۰/۰۰۰
	کل	-	-	-	-	-	۳/۱۸	-

مأخذ: نتایج تحقیق - نگارنده

تحلیل آثار کالبدی توسعه گردشگری در روستا:

برای سنجش اثرات توسعه گردشگری بر کالبد جامعه روستایی از دیدگاه جامعه میزبان و میهمان در سطح روستای مورد مطالعه از شاخص‌های گسترش امکانات بهداشتی و درمانی، افزایش زیرساخت‌ها و بهبود وضعیت مسکن و معابر و غیره استفاده شده است که با گویه‌های جدول ۶ مورد سنجش قرار گرفته‌اند. چگونگی توزیع نسبی پاسخگویی به گویه‌ها در این جدول آمده است. همانطور که مشاهده گردید میانگین کل بعد کالبدی برابر با ۲/۹۲ است که از وضعیت مناسبی برخوردار نیست.

جدول ۶: مطالعه آثار کالبدی توسعه گردشگری در سطح منطقه از نگاه جامعه میهمان و میزبان

ردیف	شاخص	درصد افراد پاسخگو					سطح معنی داری
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۱	بهبود وضعیت معابر و راههای ارتباطی روستا.	۷/۲	۷/۸	۲۵/۵	۲۸/۸	۳۰/۷	۰/۰۰۰
۲	سبب گسترش امکانات بهداشتی و درمانی.	۸/۵	۸/۲	۲۵/۵	۲۷/۸	۳۰/۱	۰/۰۰۰
۳	افزایش ساخت و سازهای مسکونی.	۴/۶	۹/۸	۲۵/۵	۳۰/۱	۳۰/۱	۰/۰۰۰
۴	بهبود بافت و الگوی معماری مسکن.	۶/۲	۹/۸	۲۴/۵	۲۹/۷	۲۹/۷	۰/۰۰۰
۵	سبب گسترش امکانات اقامتی (هتل، مسافرخانه و...).	۳۴/۳	۳۲/۴	۱۸	۸/۲	۷/۲	۰/۰۰۰
۶	افزایش دسترسی به امکانات و خدمات حمل و نقل.	۳۶/۶	۳۱/۴	۲۶/۱	۴/۲	۱/۶	۰/۰۰۰
۷	داشتن قابلیت‌های لازم برای توسعه گردشگری.	۳۵/۳	۳۱	۲۹/۴	۳/۶	۰/۷	۰/۰۰۰
۸	نقش کافی نبودن زیرساخت‌ها در عدم توسعه گردشگری.	۵۵/۲	۲۸/۴	۱۲/۱	۲	۲/۳	۰/۰۰۰
۹	گسترش گردشگری خانه‌های دوم در منطقه.	۳/۹	۱۱/۸	۲۶/۵	۲۷/۸	۳۰/۱	۰/۰۰۰
	کل	-	-	-	-	-	۰/۰۰۰

مأخذ: نتایج تحقیق - نگارنده

تحلیل آثار زیست محیطی توسعه گردشگری:

برای بررسی میزان تأثیر حضور گردشگران بر محیط زیست جامعه روستایی از دیدگاه جامعه میزبان و میهمان در سطح روستاهای مورد مطالعه از شاخص‌هایی مانند ایجاد آلودگی، تخریب اراضی و امکانات بهداشتی، تغییر کاربری اراضی و غیره استفاده شده است، بر اساس یافته‌های پژوهش در جدول ۷ میانگین رتبه‌ای پاسخگویی روستاییان و گردشگران در رابطه با بعد زیست محیطی برابر با ۳/۶۲ است که از وضعیت مناسبی نسبت به سایر ابعاد برخوردار است.

جدول ۷: مطالعه آثار زیست محیطی توسعه گردشگری در سطح منطقه از نگاه جامعه میهمان و میزبان

ردیف	شاخص	درصد افراد پاسخگو					میانگین	سطح معنی داری
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد		
۱	آلودگی آب منطقه.	۱۹/۴	۷/۵	۲۱	۲۳/۷	۲۸/۵	۳/۳۴	۰/۰۰۰
۲	تغییر کاربری اراضی کشاورزی و باغات.	۷	۷	۲۶/۹	۲۶/۹	۳۲/۳	۳/۷	۰/۰۰۰
۳	گسترش فضای سبز روستا.	۷	۷	۲۶/۹	۲۶/۹	۲۹/۶	۳/۶۸	۰/۰۰۰
۴	فراهم نمودن شرایط مناسب برای بهبود وضعیت زیست محیطی و کالبدی در روستا	۸/۱	۸/۶	۱۶/۷	۲۹/۶	۳۷/۱	۳/۷۹	۰/۰۰۰
۵	توانهای طبیعی و جاذبه‌های گردشگری منطقه	۷	۹/۷	۲۴/۲	۲۶/۹	۳۲/۳	۳/۶۸	۰/۰۰۰
۶	آسیب رسانی به مناظر زیبای روستا از طریق پخش زباله و نشن فاضلاب	۰	۱۹/۴	۲۳/۷	۲۴/۲	۳۲/۸	۳/۷	۰/۰۷۰
۷	از بین رفتن گونه‌های گیاهی و جانوری منطقه	۱۲/۴	۹/۱	۲۴/۷	۲۴/۲	۲۹/۶	۳/۴۹	۰/۰۰۰
-	کل	-	-	-	-	-	۳/۶۲	-

مأخذ: نتایج تحقیق - نگارنده

بر اساس نظرسنجی به عمل آمده جامعه میزبان و میهمان مشاهده می‌شود که بعد اقتصادی با میانگین کل ۳/۶۶ دارای بالاترین رتبه و بعد از آن بعد زیست محیطی با میانگین کل ۳/۶۲ و بعد فرهنگی با میانگین کل ۳/۱۸ و در نهایت بعد کالبدی با میانگین کل ۲/۹۲ دارای کمترین رتبه است. در مقایسه بین نظرات گردشگران و روستاییان، بیشترین تفاوت آثار اقتصادی توسعه گردشگری مشاهده می‌شود، به نحوی که حضور گردشگران از سوی جامعه مهمان تأثیر اقتصادی بالاتری نسبت به نگاه روستاییان به این پدیده دارد. کمترین تفاوت در نظرات گردشگران و روستاییان در بعد زیست محیطی مشاهده می‌شود و در مجموع اثر توسعه گردشگری بر سکونتگاه‌های روستایی از سوی گردشگران نسبت به روستاییان بیشتر ارزیابی شده است.

بررسی تأثیر توسعه گردشگری بر ابعاد مختلف زندگی روستاییان:

به منظور بررسی میزان تأثیر توسعه گردشگری بر سکونتگاه‌های روستایی از روش آماری رگرسیون خطی استفاده شده است. برای برآزش از روش رگرسیون گام به گام استفاده شد، در این روش تغییری که بیشترین تأثیر را بر متغیر وابسته دارد ابتدا وارد مدل می‌شود و متغیرهای دیگر دوباره برای ورود به مدل مورد بررسی قرار می‌گیرند.

جدول ۸: نتایج برآزش مدل رگرسیون چندگانه

نتیجه	سطح معنی داری p-value	آماره F	ضریب تعیین R^2	ضریب همبستگی R
مدل معنی دار است	۰/۰۰۰	۵۲۸۷/۷	۰/۹۸۶	۰/۹۹۳

مأخذ: نتایج تحقیق - نگارنده

در جدول ۸ به ترتیب از چپ به راست مقادیر ضریب همبستگی چند گانه، ضریب تعیین چندگانه، ضریب تعیین چندگانه تعدیل شده و انحراف معیار ضریب تعیین چندگانه را به دست آورده ایم که با توجه به مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۹۸۶ مشخص می شود که رگرسیون خطی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته حدود ۹۸٪ از کل تغییرات را توجیه می کند. علاوه بر این آماره فیشر وسط معنی داری رگرسیون گزارش شده است. مقدار در جدول ۸ برابر ۰/۰۰۰ است که از ۰/۰۵ کوچکتر است.

جدول ۹: ضرایب به دست آمده از برازش مدل رگرسیون

نتیجه	سطح معنی دار	آماره t	ضریب استاندارد	ضریب متغیر	متغیرهای مستقل
در مدل معنی دار است	۰/۰۰۰	۵/۳۳۷	-	۰/۱۴۶	مقدار ثابت
در مدل معنی دار نیست	۰/۵۲۱	-۰/۶۴۲	-۰/۰۲۸	-۰/۰۲۸	بعد اقتصادی
در مدل معنی دار است	۰/۰۰۰	۴/۱	۰/۱۸۵	۰/۱۸۸	بعد فرهنگی و اجتماعی
در مدل معنی دار نیست	۰/۶۱۲	۰/۵۰۸	۰/۰۲۵	۰/۰۲۸	بعد کالبدی و زیر بنایی
در مدل معنی دار است	۰/۰۰۰	۱۸/۵۰۲	۰/۸۱۶	۰/۷۸۶	بعد زیست محیطی

مأخذ: نتایج تحقیق - نگارنده

در جدول ۹ برای هر یک از پارامترهای مدل رگرسیون، مقادیر برآورد پارامترها، انحراف معیار برآورد پارامترها برآورد پارامترهای مدل رگرسیون استاندارد شده، آماره آزمون و سطح معنی داری برآورد پارامترها گزارش شده است. با توجه به نتیجه بدست آمده مشاهده می شود برای متغیر ثابت، بعد فرهنگی و اجتماعی و بعد زیست محیطی مقدار کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین مدل رگرسیونی به صورت زیر در می آید:

توسعه گردشگری = $۰/۱۴۶ + ۰/۱۸۸ * \text{بعد فرهنگی و اجتماعی} + ۰/۷۸۶ * \text{بعد زیست محیطی}$

مقایسه بررسی اثرات توسعه گردشگری بین دو گروه میزبان و گردشگر:

ابتدا قبل از انجام آزمون، نرمالیتی متغیرهای تحقیق از طریق آزمون کولموگروف اسمیرنوف چک می شود که نتیجه این آزمون در جدول ۱۰ آمده است.

جدول ۱۰: نتیجه آزمون کولموگروف اسمیرنوف در رابطه با نرمالیتی داده‌ها

نام متغیر	مقدار احتمال آزمون کولموگروف اسمیرنوف	نتیجه آزمون
توسعه گردشگری	۰/۰۰۰	عدم نرمال بودن
بعد اقتصادی	۰/۰۰۰	عدم نرمال بودن
بعد فرهنگی و اجتماعی	۰/۰۰۹	عدم نرمال بودن
بعد کالبدی و زیر بنایی	۰/۰۰۰	عدم نرمال بودن
بعد زیست محیطی	۰/۰۰۰	عدم نرمال بودن

مأخذ: نتایج تحقیق -نگارنده

با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف در جدول ۱۱ مشاهده می‌شود که هیچ کدام از متغیرها دارای توزیع نرمال نیستند، بنابراین از آزمون ناپارامتری من ویتنی برای مقایسه دو گروه استفاده می‌کنیم:

(۱) توسعه گردشگری: با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون من ویتنی یو مشاهده می‌شود مقدار احتمال آزمون جهت متغیر توسعه گردشگری در دو گروه برابر ۰/۱۳۶ است که از ۰/۰۵ بزرگتر است. بنابراین فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ میزان توسعه گردشگری پذیرفته می‌شود. بنابراین بین دو گروه میزبان و گردشگر از لحاظ آماری اختلاف معنی‌داری وجود ندارد.

(۲) بعد اقتصادی: با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون من ویتنی یو مشاهده می‌شود مقدار احتمال آزمون جهت بعد اقتصادی در دو گروه برابر ۰/۰۳ است که از ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ بعد اقتصادی رد می‌شود. بنابراین بین دو گروه میزبان و گردشگر از لحاظ آماری اختلاف معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۱۱: فراوانی و میانگین رتبه‌ها در دو گروه میزبان و میهمان به تفکیک متغیرها

متغیر	گروه	تعداد	میانگین رتبه‌ها	مجموع رتبه‌ها
توسعه گردشگری	میزبان	۱۸۶	۱۵۹/۵۳	۲۹۶۷۲
	گردشگر	۱۲۰	۱۴۴/۱۶	۱۷۲۹۹
بعد اقتصادی	میزبان	۱۸۶	۱۴۴/۹۸	۲۶۹۶۵/۵۰
	گردشگر	۱۲۰	۱۶۶/۷۱	۲۰۰۰/۵۰
بعد فرهنگی و اجتماعی	میزبان	۱۸۶	۱۴۷/۴۲	۲۷۴۱۹/۵
	گردشگر	۱۲۰	۱۶۲/۹۳	۱۹۵۵۱/۵
بعد کالبدی و زیر بنایی	میزبان	۱۸۶	۱۴۶/۰۶	۲۷۱۶۸
	گردشگر	۱۲۰	۱۶۵/۰۳	۱۹۸۰۳
بعد زیست محیطی	میزبان	۱۸۶	۱۵۱/۲۱	۲۸۱۲۵/۵
	گردشگر	۱۲۰	۱۵۷/۰۵	۱۸۸۴۵/۵

مأخذ: نتایج تحقیق -نگارنده

نتیجه‌گیری و آرایه پیشنهادها

برخلاف نظر سنجی از روستاییان و گردشگران که بالاترین تأثیر را در رابطه با متغیر وابسته اقتصادی با میانگین رتبه‌ای ۳/۶۶ ارزیابی می‌کردند، در مطالعه رگرسیون گام به گام شاهدیم که این متغیر کمتر تأثیر را از متغیر مستقل توسعه گردشگری پذیرفته است و بیشترین تغییرات متوجه متغیر وابسته زیست محیطی با ضریب ۰/۷۸۶ است. برای اثبات نرمالیتی داده‌ها از دو آزمون کولموگروف اسمیرنوف و من ویتنی یو استفاده شد که آزمون دوم مؤید نرمال بودن داده‌ها در حداقل چهار متغیر مورد مطالعه خواهد بود، بنابراین نتایج بدست آمده از این تحقیق قابل استناد خواهد بود.

در نهایت به منظور آزمون فرض این تحقیق از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است که بر اساس آن ضریب همبستگی با احتمال آزمون قابل قبول بین ۰/۴۱ تا ۰/۶۳ برآورد شده است. بنابراین با توجه به آزمون رگرسیون گام به گام، همبستگی پیرسون و اطمینان از نرمال بودن داده‌ها می‌توان اظهار نمود که توسعه گردشگری تغییرات مثبتی را در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی وضعیت زیست محیطی و کالبدی در سطح روستای مورد نظر فراهم نموده است.

در نهایت گردشگری پایدار در این محدوده توانسته است در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و زیست محیطی تأثیرات چشمگیری بگذارد و در آینده نیز روند تأثیرگذاری آن همچنان شتابان خواهد بود و راه برگشتی نیز برای آن وجود ندارد، اما در راستای تحقق اهداف توسعه پایدار گردشگری در روستای آبشار بیشه بسیاری موارد در بیشتر روستاها و حتی جوامع شهری کشورمان هنوز مشکلات و مسائل دست و پاگیری در پیش داریم و به نظر می‌آید تا زمانی که شناخت دقیق و اصولی از چنین مناطقی صورت نگیرد و به نقاط ضعف و قوت آنها پرداخته نشود و گردشگری در چارچوب طرح‌های جامع کارشناسی شده و آینده‌نگر ساماندهی نشود تا رسیدن به توسعه پایدار گردشگری هنوز فاصله داریم و در صورت استمرار چنین وضعیتی نقاط ضعف موجود در نواحی حساس و آسیب‌پذیر و شکننده‌ای چون منطقه دشت ارژن ممکن است در آینده‌ای نه چندان دور تبدیل به تهدیدها و خطرات جدی هم بشوند. با توجه به نتایج تحقیق، راهبردها و راهکارهایی برای توسعه گردشگری روستایی در منطقه مورد مطالعه به شرح زیر ارائه می‌شود:

- مهیا نمودن زمینه‌های لازم برای جذب سرمایه‌گذاری خصوصی با اولویت دادن به ساکنان محلی؛
- ایجاد تنوع در منابع درآمدی کشاورزان و فرصت‌های اشتغال گسترده و تأسیس بازارهای محلی جهت فروش محصولات کشاورزی، صنایع دستی و...؛
- تخصیص سرمایه دولتی به توسعه امکانات و تسهیلات گردشگری و نظارت بر خرید و فروش زمین و سامان‌دهی مالکیت منابع و اراضی؛
- جلب مشارکت بخش خصوصی در بازاریابی برای محدوده به عنوان یک مقصد گردشگری از طریق هیئت بازاریابی متشکل از کارشناسان حرفه‌ای و واجد شرایط، و برنامه‌های بازاریابی که به طور مشترک توسط بخش خصوصی و دولتی تأمین بودجه می‌شود؛
- جلوگیری از تخریب محیط زیست، عدم تجاوز به حریم رودخانه‌ها و آلودگی منابع آب؛
- توسعه هرچه بیشتر فضای سبز از طریق ایجاد پارک‌ها، پارک جنگلی، گلستان‌ها و مکان‌های باز جهت تفریح و اوقات فراغت؛

- بهسازی و ارتقای سیمای روستایی و هماهنگی نمای گذرگاه‌های روستایی و بهره‌گیری از آب‌نماهای مناسب در میادین به صورت طراحی شده و حفظ سبک‌های ممتاز معماری موجود در محل و تشویق استفاده از روح معماری بومی در ساختمان سازی به ویژه در ساخت تسهیلات گردشگری؛
- ساخت و تجهیز مکانهایی برای اقامت گردشگران جهت جلوگیری از آسیب رساندن به باغات کشاورزی و احداث کمپ و اردوگاه‌های تفریحی در پیرامون نواحی روستایی؛
- معرفی روستاهای مورد مطالعه و جاذبه‌های آنها با استفاده از بروشور، اعلامیه، تهیه برنامه‌های تلویزیونی و رادیویی، مطبوعات و... توسط سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان؛
- برقراری امنیت اجتماعی از طریق نیروی انتظامی با استفاده از نیروی مجرب و تقویت ساختار نیروی انسانی و اهمیت دادن به مسائل آموزشی در بخشهای مختلف گردشگری و گسترش فرهنگ توریستی؛
- ایجاد هماهنگی در میان نهادها و بخش‌های مختلف مرتبط به منظور یکپارچه سازی کارکردهای گردشگری روستایی به وسیله برگزاری نشست‌ها و به کار گیری تدابیر مدیریتی با کمک سازمان‌های دولتی و مردم؛

منابع و مأخذ:

۱. آمارنامه کشاورزی استان (۱۳۹۲)، سازمان جهاد کشاورزی استان: معاونت برنامه‌ریزی و امور اقتصادی. ۲. احمدیان، رضا و محمدی، حمید، (۱۳۹۱)، بافت شناسی روستایی کشور، انتشارات پلیکان، چاپ دوم.
۲. جام کسری، محمد (۱۳۹۰)، بهسازی بافت با ارزش روستایی و چالشهای فرارو، مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی سکونتگاه‌های روستایی مسکن و بافت. بنیاد مسکن انقلاب اسلامی: جلد اول، چاپ اول.
۳. جهاد دانشگاهی (۱۳۸۵)، مدیریت و ساماندهی بافتهای فرسوده روستایی، سازمان شهرداریها و دهیاری‌های کشور، پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی.
۴. جمعه پور، محمود (۱۳۸۵)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی: دیدگاه‌ها و روش‌ها، تهران: انتشارات سمت.
۵. حسینی ابری، سید حسن (۱۳۸۳)، مدخلی بر جغرافیای روستایی ایران، اصفهان: انتشارات دانشگاه اصفهان.
۶. حناچی، پیروز؛ کوششگران، علی اکبر (۱۳۹۰)، حفاظت و توسعه در بافتهای با ارزش روستایی، ناشر: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی: چاپ اول.
۷. حناچی، پیروز؛ حداد عادل، فاطمه (۱۳۹۰)، بهسازی بافت روستاهای با ارزش. مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی سکونتگاه‌های روستایی مسکن و بافت. بنیاد مسکن انقلاب اسلامی: جلد اول، چاپ اول.
۸. فلامکی، منصور (۱۳۸۰) باز زنده سازی بناها و شهرهای تاریخی، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ چهارم.
۹. نریمانی، مسعود، (۱۳۷۹)، بهسازی بافت تاریخی، چاپ اول، تهران: انتشارات مؤلف.
۱۰. نوروزی، امکان سنجی جاذبه‌های دره توتیا (بهشت گمشده) از توابع شهرستان ملایر با حرف تبدیل آن به یک سایت گردشگری، فصلنامه آمایش محیط، سال سوم، شماره ۹، ۱۷۹-۱۵۵.
11. Alalhesabi, M. (2006), "City, Village, Consistency or Inconsistency?" (in Persian), International. Journal of Engineering Science (IJES), Vol.17, No.4, pp.87-95.
12. Habibi, M. (2001), from Province to City (Historical Analyze of City Identity and Physical View, Think and affect), Tehran University Press..
13. RURAL TOURISM ACTION PLAN(2009);a strategy action plan for TOURISM 2010-2020. England.